

L-Atti tal-Inkjesta datata 19 ta' Novembru 2019, rigward skont it-Termini ta' Referenza ta' l-Inkjesta Pubblika dwar l-Assassinju ta' Daphne Caruana Galizia.

Seduta miżmuma illum it-Tnejn 7 ta' Dicembru 2020, fis-1:00 p.m. fit-Tieni Sular, Awla 20, il-Qorti.

Xhud **Herman Grech** iben William u l-mejta Frida nee` Abela, imwielel l-Imtarfa u residenti Ta' Sliema bil-Malti u bil-gurament tieghu jghid :

Chairman Imhallef M Mallia :

Kemm ilek tokkupa l-pozizzjoni ta' l-editur tat-Times of Malta?

Ix-Xhud :

Editur ilni sena u nofs, minn Gunju ta' l-2019, u ilni gurnalist kwazi 24 sena.

Chairman Imhallef M Mallia :

24 sena; u fejn ipprattikajtu dan il-...

Ix-Xhud :

Dejjem it-Times of Malta jiena

Chairman Imhallef M Mallia :

Dejjem mat-Times of Malta.

Ix-Xhud :

Dejjem mat-Times of Malta.

Chairman Imhallef M Mallia :

Dejjem mat-times.

Ix-Xhud :

Hekk hu.

Chairman Imhallef M Mallia :

Kif taraha inti, x' kien l-effett ta' l-assassinju ta' Daphne Caruana Galizia fuq il-gurnalizmu Malti?

Ix-Xhud :

Nahseb niddeskrivih bhala daqqa ta' ponn fl-istonku tal-gurnalizmu Malti. Kienet dak li nghidulu nahseb jiena wake-up call, li fejn qabel it-theddid kien qed isir forsi fuq il-media socjali, illum nalloccjaw crime bhal din mhux mal-krimini biss, imma ma' min anke kien qed jaghmel xogħlu; jigifieri din kienet daqqa ta' ponn li nahseb kienet daqxejn ukoll wake-up call għal professjoni tagħna. Nahseb jekk nara dak li nghidulu silver lining imma nemmen ukoll li eventwalment għaqqad ukoll uhud mill-komunita` tal-gurnalisti.

Imhallef A Lofaro :

Uhud biss.

Ix-Xhud :

Mhux kulhadd.

Chairman Imhallef M Mallia :

Ma' tul is-snin kif zviluppat ir-relazzjoni tal-gurnalist mar-rapprezentant tal-gvern, u kien hemm bidliet f' din ir-relazzjoni ma' tul iz-zmien?

Ix-Xhud :

Jien nahseb li jiddependi minn l-individwu izjed minn kollox. Kellek individwi kemm fil-gvern u forsi l-ispokesmen tagħhom li huma tajbin, jafu kif jiddijljaw mal-media; uhud minnhom kull tip ta' kritika jew dak li qed naghmlu xogħolna ahna bhala watchdogs tispicca interpretat qisek the enemy of the state. U sfortunatament uhud minnhom jagħmlu minn kollox biex jagħtu din l- impressjoni li qisek the enemy of the state.

Imhallef A Lofaro :

Taf min kien qed jigi ittimbrat enemy of the state?

Ix-Xhud :

Jekk tara s-social media gie li anke jiena stess kont ittimbrat b' dak il- mod, semplicement ghax inti tindenja ruhek tistaqi lil.. speċjalment lill-gvern certu domandi li jkunu skomdi. Sfortunatament f' dan il-pajjiz għadna nahseb ma irealizzajniex ezattament x' inhu r-rwol tal- gurnalist, li huwa ta' watchdog għall-awtoritajiet li għandna.

Imhallef A Lofaro :

Meta nghidu 'gvern' iz-zewg amministrazzjonijiet?

Ix-Xhud :

Iva din rajtha ukoll anke fl-amministrazzjoni l-ohra.

Imhalled A Lofaro :

It-tnejn li huma.

Ix-Xhud :

Iva.

Chairman Imhalled M Mallia :

X' inhi l-pozizzjoni for request of information? Dawn jigu rizolti fi zmien ragonevoli jew inkella jibqghu ghaddejnin u ma jigux seated qatt?

Ix-Xhud :

Anzi lanqas xejn; kazi jaghmlu minn kollox biex li dak li tkun tinsa' l-istorja.

Imhalled A Lofaro :

Diga` smajniha din.

Ix-Xhud :

Jigifieri litteralment tispicca taghmel dik il-freedom of information iddum sakemm tiehu risposta; hafna drabi tispicca tiehu.. anke minn l-appell titlef l-appell, idumu s-snin, u nista' nghidlek il-kaz tal-Vitals; ahna bhala Times of Malta ridna nkunu nafu minn hemm fuq l-Adjudication Committee semplicement nahseb li ..

Imhalled A Lofaro :

Ehe, tal-Vitals qed tghid?

Ix-Xhud :

Iva. Kienet request li ghalija kienet ragonevoli zgur, u tispicca titlifha all along the way sakemm il-Qorti tatna ragun. F' Settembru li ghadda.

Imhalled A Lofaro :

U kemm dam il-process bejn wiehed u iehor?

Ix-Xhud :

Sentejn – sentejn u nofs.

Imhalled A Lofaro :

Sentejn – sentejn u nofs.

Chairman Imhalled M Mallia :

U kif suppost tahdem din l-att.. dan ir-request for information? Kif suppost tahdem?

Ix-Xhud :

Jiena suppost nifhimha li freedom of information qed taghti dak li l-media dak li huwa qed jigi jew fil-maghluq jew li huwa fl-interess tal-pubbliku li vera johrog.

Chairman Imhallef M Mallia :

U min jiddeciedi x' inhu fl-interess tal-pubbliku?

Ix-Xhud :

X' inhuwa? Skuzi?

Chairman Imhallef M Mallia :

Minn jiddeciedi x' inuh fl-interess tal-pubbliku?

Ix-Xhud :

Heq!, Dik hija fine line. Jekk qed naghmilha jiena bhala editur sinjal li nahseb li huwa fl-interess...

Imhallef A Lofaro :

Nahseb li l-problema huwa d-dewmien.

Ix-Xhud :

Id-dewmien. Dik li fiha.

Imhallef A Lofaro :

Id-dewmien. Ghax imbaggad tibqa' news worthy?

Ix-Xhud :

Ghax imbaggad x' jigri? Inti jkollok tmur ghal qradi, ikollok tmur ghal process izjed imtawwal u process izjed imtawwal ifisser ..

Imhallef A Lofaro :

Spejjez. Tiela' u niezze il-Qorti..!

Ix-Xhud :

..spiza ikbar. Ghal flus li illum il-media companies ma ghandhomx hu.

Imhallef A Lofaro :

U jghaddi z-zmien imbaggad ukoll.

Ix-Xhud :

Mhux hekk hu!

Chairman Imhallef M Mallia :

Ir-riskju li jiffaccjaw in-newsrooms illum, hawn riskji finanzjarji, delegittimazzjoni tal-politiku, timbru ta' fake news; dawn ir-riskji kif tevalwahom inti?

Ix-Xhud :

Sur Mhallel nahseb jiena you hit the nail on the head f' kull wahda. Il-fatt li jghidulek fake news; din hija sfortunatament narattiva ta' li qed naraw izjed u izjed; qed naraw ..

Imhallef A Lofaro :

Din ricenti hux?

Ix-Xhud :

...dan l-ahhar ftit snin hu. Allura inti li ma jaqbilx mieghek awtorita`, gvern, u politiku, u jghidlek - inti fake news. Nahseb li hemm differenza. Jien mhux qed nghidlek li l-media ma taghmilx zbalji. Jien l-ewwel wiehed li meta jkun hemm zball nghid, nammetti u jekk hemm right of reply naghmel minn kollox biex ingib ir-risposta. Imma hemm differenza bejn li taghmel zball u li tigi ittimbrat b' fake news. Le, jiena, ghall-inqas l-organizzazzjoni tieghi ma hijiex ezempju ta' fake news. Jekk ghamilt zball ha nipprova nara kif ingibha sew dik, imma li l-fatt li ha tigi mill-ewwel ittimbrat dik hija manipulazzjoni pubblika.

Imhallef A Lofaro :

U din gratilkom lilkom bhala Times.

Ix-Xhud :

Kuljum. Kuljum. Imma ovvjament hemm il-..., inti semmejt ukoll li jipprovaw iwegghuk finanzjarjament; dina grat. Ghalkemm jiena ma nidholx direttament ..

Imhallef A Lofaro :

Imma taf biha.

Ix-Xhud :

Ovvjament.

Imhallef A Lofaro :

Per ezempju ma jaghmlux reklami mieghek..

Ix-Xhud :

Jiena naf li.. ma nafx jekk hux f' din l-amministrazzjoni jew ezatti ta' qabel, imma naf.. kont informat li kienet saru struzzjonijiet biex it-Times of Malta ma intuhomx reklami min-naha tal-gvern.

Imhalled A Lofaro :

Xejn?!

Ix-Xhud :

Min-naha tal-gvern. Jiena infurmat; issa difficli li tipprova xi haga hekk; imma naf li kien hemm min qalli li certu Ministeri kienu inghataw struzzjonijiet biex inti ma tirreklamax fuq it-Times of Malta.

Chairman Imhalled M Mallia :

U fil-fatt naqsu dawn ir-reklami jew ...?

Ix-Xhud :

Again, jiena ma nidholx hemm; imma kont informt, ghax jiena ghamilt domanda lill-managing director tieghi, u qalli iva. Fil-fatt kienu naqsu dak iz-zmien.

Imhalled A Lofaro :

Tigu mistednin ghall-affarijiet ufficjali? Ghax hemm minn media houses li ma jigux mistednin.

Ix-Xhud :

Le nigu mistednin. Kien hemm xi eccezjonijiet fejn ma gejniex mistednin. Dejjem ghamilna d-domandi ghaliex..

Imhalled A Lofaro :

Per eżempju meta ma gejtux mistednin?

Ix-Xhud :

Ikollok xi Ministru under pressure hafna drabi u dejjem jghidulek skuza li - ahna bghatniha u intom ma rcivejtuhix; u ovvjament minhiex f' poizizzjoni li nivverifika jekk hux vera jew le.

Imhalled A Lofaro :

Pero` ma tkunx gejt mistieden.

Ix-Xhud :

No.

Imhalled A Lofaro :

No.

Chairman Imhalled M Mallia :

Jezistu mizuri jew protezzjonijiet mehtiega sabiex intom tistghu taqdu dmirijietkom fis-serenita`?

Ix-Xhud :

Ix-xoghol tal-gurnalist jista' ikun diffiqli ghax inti ovvjament dejjem qed iddeffes imniehrek fejn ma jeseqx, jghidulk hafna nies; u allura ovvjament dejjem hemm certi riskju....

Imhalled A Lofaro :

Mhux xoghlok dak nghid jien?!

Ix-Xhud :

Imma jiddependi ma' min qed tiddijlja. Hemm minn tiddijlja b' mod professjonali, jghidlek ha intik ir-risposta tieghi, u jimxi minn hemmhekk; u hemm min jaghmel minn kollox biex jimanipula. Ovvjament mtea naraw il-qtil ta' Daphne Caruana Galizia qed inharsu lejn kaz estrem; estrem ta' vjolenza, imma t-theddid isir b' mod iehor ukoll.

Imhalled A Lofaro :

Imma kif per ezempju? Semmejna r-revenue ta' l-advertising.

Ix-Xhud :

Jien naf certu gurnalisti taghna li sofrew theddid nghidlu psikologiku; dak li jkun jghidlu – isma' jekk tkompli b' din l-istorja jien naf xi affarijiet fuqek ta, u naf xi affarijiet fuq il-familja tieghek. U naf li grat. U grat din is-sena.

Imhalled A Lofaro :

U jghidhuhielu b' mod anonimu jew..?

Ix-Xhud :

Le. Kien hemm min qalha b' mod..

Imhalled A Lofaro :

Jghiduhielek f' wiccek

Ix-Xhud :

Imma ovvjament jekk ha nikkonfrontah dak li jkun ser jghidlek li mhux vera, hux hekk?

Imhalled A Lofaro :

Imma f' wicchom jghidulhom.

Ix-Xhud :

F' kaz minnhom iva f' wicchom. Jigifieri..

Chairman Imhalled M Mallia :

Theddid fiziku jkollkom?

Ix-Xhud :

Theddid fiziku jiena li ..., le. Kien hemm kaz ta' gurnalist imma partikolari minn taghna li kellu zewg kazijiet din is-sena ta' theddid, wiehed minnhom f' post pubbliku. U naf li halliet impatt pjuttost kerha

Imhalled A Lofaro :

Heddew lilu? Lil familtu?

Ix-Xhud :

Heddew lilu direttament.

Chairman Imhalled M Mallia :

Xi haga in konnessjoni tal-gvern imma jew kienet xi haga..?

Ix-Xhud :

Xi haga legali.

Chairman Imhalled M Mallia :

Legali.

Ix-Xhud :

U ovvjament inkwetajt meta..., speċjalment ghax ghandi gurnalisti mhux li jghagbuha mix-xejn. Hemm litteralment kwazi ikollok tohrogha l-informazzjoni minn ghandhom, imma naf li affettwathom. U speċjalment ma whud minnhom dan l-ahhar tkellimt jiena u naf li qed taffettwahaom b' mod hazin. U kellna niehdu anke xi mizuri ahna.

Imhalled A Lofaro :

Jigifieri dawn they refuse to cover certain issues nimmagina; ma nafx.

Ix-Xhud :

Fortunatament sal-lum nghid li le ma gewx affettwai b' dak il- mod; imma the end request ta' hafna minn dawn in-nies huwa li ehe, inti ma taghmilx dik l-istorja. Issa t-theddid ..

Imhalled A Lofaro :

Jitolbok taghtiha lil xi haddiehor.

Ix-Xhud :

Ovvjament ix-xoghol, ix-xoghol taghna isir.. hemm dejjem ha jkun hemm element ta' theddid; jiena personalment ukoll kelli theddid, jien naf? daqs 15-il sena ilu meta kien hemm l-issue ta' l-imigrazzjoni; meta kien hemm bdew jaharqu l-karozzi tal-gurnalisti. Dicembru li ghadda kien hemm xi hadd mill-gvern stess lili li qalli fittex sigura` ghalik u ghal min qed jaghmel certu stejjer.

Imhalled A Lofaro :

Iva ehe

Ix-Xhud :

U jiena kont ghamilt rikjesta wkoll lill-Pulizija.

Chairman Imhalled M Mallia :

Kemm ghandkom staff? Kemm ghandkom gurnalisti jahdmu maghkom?

Ix-Xhud :

Ftit wisq ghandna, forsi llum ghandna 9 – 10.

Chairman Imhalled M Mallia :

Daqshekk biss?

Ix-Xhud :

Ehe.

Imhalled A Lofaro :

Ma jithallsux?

Ix-Xhud :

U ahna ghandna l-ikbar newsroom f' Malta eh!

Chairman Imhalled M Mallia :

Intom l-ikbar media House.

Ix-Xhud :

Hekk hu.

Imhalled A Lofaro :

Ma jithallsux sew il-gurnalisti?

Ix-Xhud :

Le. Imma din jekk jisimghuha kulhadd ser jigi ghal zieda ghada!

Imhalled A Lofaro :

Jigifieri din hija professjoni, I mean ..

Ix-Xhud :

Din huwa bhan-nursing, bhal pulizija....

Imhalled A Lofaro :

Ehe ezatt, teaching..

Ix-Xhud :

..teaching, li sfortunatament irid ikollok vokazzjoni illum biex issir gurnalist. Ghax il-pagi huma baxxi u baxxi hafna speċjalment meta għadek kemm tibda.

Imhalled A Lofaro :

U hemm ir-riskji.

Ix-Xhud :

Meta tibda tagħmel dawn is-sieghat kollha u dan il-pressure, tghid its not wort it.

Imhalled A Lofaro :

U hemm ir-riskji hux hekk?

Chairman Imhalled M Mallia :

U n-negozjant? x inhi r-relazzjoni tan-negozjant mal-media houses?

Ix-Xhud :

Jiddependi, għax ..

Chairman Imhalled M Mallia :

Mhux qed nitkellmu negozjant tal-monti ta!

Imhalled A Lofaro :

U le, dawn il-kbar hux.

Ix-Xhud :

Il-kbar; again, kien hemm kazijiet li graw, u ha nitkellem fuq l-organizzazzjoni tiegħi, fejn ikun hemm certu negozjanti li litteralment biex ipattuhielek inehhu l-advertising. Jien qieghed forsi daqsxejn f' sitwazzjoni privileggjata għax jiena ma għandix naqsam.. l-editorial arm tat-Times of

Malta ma ghandhiex x' taqşam ma' l-arm kummercjali. Jigifieri jiena jista' jigi l-ikbar advisor f' Malta jghidli jiena ha innehhilek nofs miljun ewro advertising, u jien nista' nghidlu ma jintersasnix; jekk din hi storja fl-interess pubbliku allura ser ikollha tohorg. Imma dik hija fejn tasal l-organizzazzjoni tieghi.

Imhallef A Lofaro :

L-ohrajn forsi ma humiex hekk.

Ix-Xhud :

Ma nistax... I can't vouch for everybody.

Imhallef A Lofaro :

Taf jekk gurnalisti qattx per ezempju ghamlu requests ghal protezzjoni tal-Pulizija? U jekk ghamlu, jekk inghatawx protezzjoni?

Ix-Xhud :

Ghamlithom jiena bhala l-editur taghom; ghamiltu l-ewwel wiehed fit-30 ta' Novembru tas-sena l-ohra; kont ..

Imhallef A Lofaro :

Meta kien hawn dak kollu ghaddej.

Ix-Xhud :

Meta kien ghaddej; ghax kif kont qed nghid kien informani xi had mill-gvern biex insib il-protezzjoni jien u zewg gurnalisti in partikolari li kienu qeghdin jahdmu maghna. Ovvjament l-izjed li konna qeghdin niktbu fuq l-istorja ta' Daphne Caruana Galizia. Ergajt ghamilt ir-request f' Gunju li ghadda u kont informat li they are its been seen to. Issa ma jfissirx li hemm Pulizija stationed barra l-post taghom..

Imhallef A Lofaro :

Imma tawk kasek almenu.

Ix-Xhud :

Imma taw kasi f' Gunju l ghadda zgur. Issa x' gara f' Novembru li ghadda ma ghandix idea.

Chairman Imhallef M Mallia :

Dak inhar illi kienu inqaflu xi gurnalisti Kastilja tat-28 ta' Novembru ..

Imhallef A Lofaro :

Ma hellewhomx johorgu.

Chairman Imhallef M Mallia :

Meta ma hallewhomx johorgu

Ix-Xhud :

Sewwa

Chairman Imhallef M Mallia :

...xi guranlisti minn tieghek li qeghdin hemm?

Ix-Xhud :

Kienu qeghdin hemmhekk iva.

Chairman Imhallef M Mallia :

Kien hemm?

Ix-Xhud :

Kien hemm iva. Kien hemm ehe wiehed mill-gurnalisti taghna hemmhekk kien.

Chairman Imhallef M Mallia :

L-IGM, dina hi ta' ghajnuna ghal gurnalist illum?

Ix-Xhud :

Ejja nghidu hekk, l-IGB f' dan l-ahhar sena inbidlet hafna; ghallinqas qed taghti vuci lill-gurnalisti. Fl-ahhar ghandna xi hadd li... l-IGM vera immexxiha minn gurnalisti, imma dawn ma ghandhomx rizorsi ovvjament, dawn ma ghandhomx rizorsi. Ma ghandhomx flus..

Imhallef A Lofaro :

Le m' ghandhomx.

Ix-Xhud :

U hemm limitazzjoni kbira. Jigifieri inti meta tinqala' problema tibda tghid – ghand min ser immur?

Imhallef A Lofaro :

Lanqas premises ma ghandhom dawk.

Ix-Xhud :

Skuzi?

Imhallef A Lofaro :

Just a room. Lanqas premises.

Ix-Xhud :

Yes yes, totalment. Allura hija ta' ghajnuna, imma bil-limitazzjonijet taghhom ma intihomx tort li ma jistghux jaghtu dik il-protezzjoni.

Chairman Imhallef M Mallia :

Is-source of revenue taghkom huwa minn l-att kummercjali tal-gazetta ghandhom xi source of revenue li jigi mill-gvern per ezempju?

Imhallef A Lofaro :

Minhabba l-Covid ghandu jkun kellkom xi haga.

Ix-Xhud :

Iva iva; hemm il-Covid supplement illi inghatat lil hafna mill-media houses sa fejn naf jiena, jekk mhux kollha. Ovvjament ahna peress li l-izjed li nimpjegaw nies ahna kwazi l-aghar li morna b' din il-Covid supplement minhabba n-numru ta' nies..

Imhallef A Lofaro :

I see, jigifieri kienet rata li applikat lil kulhadd.

Ix-Xhud :

Ezattament.

Imhallef A Lofaro :

Jigifieri jekk xi hadd ghandha zewg gurnalisti dik ir-rata, u inti jekk ghandek 20 l-istess rata.

Ix-Xhud :

Ezattament. Jigifieri ahna li gralna morna minn taht hu jigifieri, zgur

Imhallef A Lofaro :

U zgur

Ix-Xhud :

Imma ovvjament dina xi haga li ma nidholx fiha jiena; dahal il-managing director tieghi, ovvjament it-theddid finanzjarju ghal kulhadd qieghed. Illum il-facebook u l-google hadu lion's share ta' l-advertising u qeghdin.. niddejjaq nghidha, imma qeghdin fuq sieq wahda llum.

Imhallef A Lofaro :

Qisu l-online.. hux!

Ix-Xhud :

Illum ghandna izjed qarrejja minn qatt qabel u inqas flus minn qatt qabel.

Imhalled A Lofaro :

Ghax kulhadd online

Ix-Xhud :

Hekk hu. Ovvjament hemm l-advertising ukoll jidhol minn l-online imma ovvjament irridu nkunu realistici. Meta inti qed tinpjega numru ta' nies, minn x' imkien tird thallas il-pagi. Issa jigi revenue minn... ghad hemm kumpaniji li jirreklamaw fit-Times ghax hija l-ikbar wahda; imma ovvjament bhal issa ghaddejjin f' sitwazzjoni fejn irridu naraw x' ser jigri mis-sena d-diehla 'il quddiem hu.

Imhalled A Lofaro :

Imma ghaliex? Minhabba l-Covid jew hemm raguni ohra?

Ix-Xhud :

Il-Covid iddecima s-settur totalment.

Imhalled A Lofaro :

Ezatt.

Ix-Xhud :

Ahna qlajniha, irridu naraw kif ser nohorgu minnha ghax ..

Imhalled A Lofaro :

Minhabba l-Covid.

Ix-Xhud :

It's not looking good at all

Chairman Imhalled M Mallia :

Jigifieri x' futur tara inti ghal gurnalizmu hawn Malta?

Ix-Xhud :

Sfortunatament qed nara li nahseb numru ta' gurnali.. u din ghedtha pubblikament ser ikollhom jghalqu. Nahseb li ha nispicaw b' inqas gurnalisti professjonali, ghall-inqas dak li nifhmu ahna b' mod tradizzjonali l-gurnalizmu, u b' izjed social media commenters. Jiena ma ghandix problema min jikkummenta fuq il-media socjali, imma kull tant li nibza hija li waqt li xi hadd jista' jghid dak li jrid, u ghandu dritt jghid li jrid, hafna drabi qed nispicaw anke in the line of ... dak li qed jipprova jaghmel xoghlu, u

taqlagħha kultant min-nies li huma suppost anke fuq l-istess naha tieghek, fejn inti suppost trid tiggieled l-istess gwerra.

Imhalled A Lofaro :

Jigifieri dawn li jikkummentaw qed tghid?

Ix-Xhud :

Dawn li jikkummentaw fuq il-facebook fuq twitter u hekk; ghandhom kull dritt u niggieled ghad-dritt li ghandhom, imma kull tant nahseb li mhux qed nirrealizzaw il-hsara li qed naghmlu lill-professjoni. Jien mhux qed nghid again li ma jsirux zbalji, isiru zbalji, imma hemm differenza bejn organizzazzjoni bhal tieghi li nipprovaw naghmlu minn kollox li ingibu both sides of the story u xi had li ghandu opinjoni li qed jitfaghha hemm barra!

Imhalled A Lofaro :

Ezatt.

Ix-Xhud :

Niprovaw noghodu attenti kemm jista' ikun biex ma nisparax bl-addocc.

Chairman Imhalled M Mallia :

Jigifieri l-assassinju tas-sinjura Caruana Galizia, lilkom bhala l-gurnalisti, bhala konsekwenza, bhala fall out kien hemm?

Ix-Xhud :

Kien massiv.

Chairman Imhalled M Mallia :

Massiv.

Ix-Xhud :

Massiv. Nahseb li gara nahseb inghaqqadna wkoll; hemm numru ta' gurnalisti illum qed nara jagħmlu xogħol inkredibbli izjed minn qatt qabel. Nahseb tat dik ir-resolve li vera we try to help to get to the bottom of it. Issa again ma jfissirx li qed naghmlu kollox tajjeb; imma rajt certu nies li qed jahdmu siegħat twal, hadu certi riskji, u dawn qed nitkellem fuq gurnalisti li huma izgħar minni, li they go away beyond on their call of duty or .. practically ghax qed jieħdu riskji. Imma hemm certu resolve li vera they get to the bottom of the story.

Imhalled J Said Pullicino :

...

Ix-Xhud :

..

Imhalled J Said Pullicino :

Ahna hawnhekk we try to get the bottom of.....; naturalment mhux dejjem nattiraw l-attenzjoni jew inkella l- ... ta' kulhadd. Kultant ikun hemm kritika anke tax-xoghol taghna; ghaliex we try to get to the bottom of it.

Ix-Xhud :

Hekk hu.

Imhalled J Said Pullicino :

....mhux facli..

Imhalled A Lofaro :

Illum kellna wkoll.

Imhalled J Said Pullicino :

Mhux facli biex inti tinvestiga; kif diffiċli ghal gurnalista li jinvestiga. U fil-fatt nahseb li hu common knowledge illi fejn forsi saftit snin ilu l-gurnalizmu investigattiv kien kwazi mejjet, illum ha zvolta determinanti u nahseb li dan hadu .. u inti taqbel mieghi....

Ix-Xhud :

Naqbel mieghek

Imhalled J Said Pullicino :

Kemm qabel il-mewt ta' Daphne u kemm wara. Qabel ghaliex intom per eżempju kontu involuti anke fuq l-investigazzjoni fuq il-Panama Papers u etc. Huwa .. ovvjament minhaba dak li gara. Taqbel mieghi nahseb;,halli nigu daqsxejn iktar illi hemm id-dritt tac-cittadin li gie infurmat, hux hekk?

Ix-Xhud :

Hekk hu.

Imhalled J Said Pullicino :

U hemm ukoll il-corresponding light ta' l-istat... duty ta' l-istat illi jinforma.

Ix-Xhud :

Hekk hu.

Imhalled J Said Pullicino :

U dan hafna drabi ninsewh li hemm dan l-obbligu ta' l-istat li jinforma fejn ghandu jinforma. U din l-obbligazzjoni fejn hu ma jinformax id-dritt li ma jinfurmax huwa limitat. Issa inti ghandek opinjoni fuq jekk tirdu .. information act hix bizzejjed jekk hemmx lok ta' emendi fiha biex dan id-dritt ta' informazzjoni u l-obbligu ta' l-istat li jinforma jigi msahhah?

Ix-Xhud :

Hemm bzonn li tigi imsahhah; il-problema hija.. jiena qed nitkellem fuq affarijiet anke izjed bazici. Illum qeghdin f' sitwazzjoni fejn l-istat jippretendi li l-media ma tezistix. U din qed nghidha b' certu responsabbilta`. Illum nispicaw fi stat fejn inti titlob lill -Prim Ministru ghal intervista u ahna bhala l-ikbar organizzazzjoni f' Malta ghadna ghal dawn l-ahhar nahseb erba' snin l-ebda Prim Ministru ma' pogga hdejna biex naghmlu intervista mieghu. Ovvjament m' ghandix risposta, ahna naghmlu request il-hin kollu u l-Prim Ministru kemm ta' qablu u kemm t' issa ma taniex intervista. Ma giex fuq programmi, ghamilna stedinet u ma gewx. Jigifieri inti tispicca li qed tigi injorat. U din qed tigi b' mod .. qed isir b' mod sistematika fejn inti lin-nies qed tghidilhom li l-media irrelevanti. Li inti meta tara johrog survey Eurobarometer survey il-media nghidu ma ghandhiex trust pubbliku. Imma x' nifhmu bil-media ezattament? Il-media, il-media socjali jew il-media indipendenti? U din il-problema. U gie li meta rajt dawn il-Eurobarometer servers johorgu jispicca jkollok certu entitajiet politici tal-media li jghidulek il-media illum lanqas jafdawha, qed ara! Jew johorg statement tad-DOI, sa fejn naf jien xi xahar u nofs ilu, fejn jghid li l-media mhix afdawta. Dak huwa x-xoghol ta' l-istat bis-serjeta` li jmur hemmhekk u jghid lill-pubbliku l-media mhix fdata?! Ix-xoghol ta' l-istat huwa li jipprotegi lill-media. Jghid jekk ma jaqbilx maghha, jien ma ghandix l-ebda problema; imma li tghidha pubblikament b' dak il-mod jien ghandi problema.

Imhalled J Said Pullicino :

Imma l-accessibilita` ghall-informazzjoni kemm hija limitatat? Ghax wiehed jiehu l-impressjoni minn barra illi hija limitata hafna; fis-sens illi anke informazzjoni bazika li wiehed jistenna li tkun ovvjament pubblika ma tasalx ghandkom u allura ma tasalx ghand

Ix-Xhud :

Ezattament.

Imhalled J Said Pullicino :

Dan qed nghidu ghaliex wahda mir-ragunijiet ghaliex il-gurnalista ma jkunx jista' jahdem hija u anke ghaliex twassal ukoll ghal korruzjoni din. Jekk inti ma jkollokx informazzjoni regolari hielsa, tajjeb?, hierga minn l-istat fuq l-

attivitajiet tiegħu awtomatikament inti għandek sitwazzjoni fejn tinkoraggixxi il-korruzzjoni għax m' hemmx kontroll

Ix-Xhud :

Hekk hu.

Imhalled J Said Pullicino :

Għax m' hemmx kontroll. Jigifieri kemm hi limitata din l-informazzjoni li tasal għandkom? Per eżempju jekk jiena nitlob kuntratt ta'.. dettalji ta' kuntratt ta' impieg ta' persuna mhux fil-public service tghidlu kemm qed jithallas mill-gvern dan? Għaliex għandha tkun risposta ma intihielkx għaliex l-interess pubbliku? Ikollkom minn dawn?

Ix-Xhud :

Ikollna; ikollna u hafna drabi għandek id-delays sakemm jigu.. jekk tigi l-informazzjoni. Jiena semmejtikom il-kaz tal-Vitals għax huwa nahseb fl-interess pubbliku. Domna sentejn u nofs; staqsejna minn hemm fuq Adjudication Committee; li għaliha huwa ta' l-interess pubbliku. U iddum daqshekk u għandek tipprova u għandek kwazi daqqa ta' sieq wara l-ohra sakemm tasal fil-Qorti biex forsi tiehu ragun dik hija intenzjonata biex inti you don't bother in the first place, le?

Chairman Imhalled M Mallia :

U dan qed titkellem b' media house b' sahhitha. Meta l-gurnalist ikun wahdu? Daphne wehida kienet.

Ix-Xhud :

Impossibbli hu mbagħad.

Chairman Imhalled M Mallia :

Ma kellha xejn warajha.

Ix-Xhud :

Impossibbli.

Chairman Imhalled M Mallia :

Impossibbli; ma jahdimx hekk, ma jistax jahdem.

Ix-Xhud :

Difficli hafna hu.

Imhalled A Lofaro :

Imma kienet tahdem

Chairman Imhallef M Mallia :

Imma Daphen Daphen hux!

Imhallef A Lofaro :

Ezatt.

Imhallef J Said Pullicino :

Imbaghad hemm aspekk iehor, ghax dana suggett ma jieqaf qatt ta...! Hemm l-aspekk ta' kemm il-politiku, ta' kwalunkwe xorta eh jigifieri, juza l-media ghall-iskopijiet tieghu. Jigifieri jkollkom sitwazzjoni jew inkella din is-sensazzjoni illi l-politiku qed jistaqsik xi haga ghax hekk jaqbillu? Jiffidjak xi haga ghax hekk jaqbillu. I mean, dawn il-kuntatti.., bilfors ikun hemm kuntatti bejn il-gurnalista u l-politiku. Imma hemm din is-sensazzjoni illi tintuza bhala media house?

Ix-Xhud :

Ovvjament dina grat u dejjem kienet tigri fil-passat; issa ilni 24 sena f' dan il-job jiena u rajtha ma' hafna politici. Imma ghalhekk ghandna sistema fejn inti ghandek storja hafna drabi tmur mill-gurnalist, ghal news letter, ghall-editur partikolari. Jigifieri jkollok dawg il- ..

Imhallef A Lofaro :

Is-saffi.

Ix-Xhud :

..is-saffi, ezattament, fejn inti tghid isma' dan it-tali fiha exercise hawnhekk, inti staqsejtu fuq l-istorja l' hawn u 'l hemm? Ovvjament tipprova kemm jista' ikun you get all sides of the story; imma jekk il-politici juzawx lill-media ghal skopijiet taghhom ovvja li jigri.

Imhallef A Lofaro :

Nahseb anke barra minn Malta din!

Ix-Xhud :

Tigri kullimkien.

Imhallef J Said Pullicino :

Kellek fl-esperjza tieghek xi incident fejn l-istat jew awtorita` jew persuni f' dan il-kaz, jipprovaw jizvijjawk minn l-istorja vera? Dak li jghidulu ...?

Ix-Xhud :

Tigri, iva tipprova tigri; imma izjed kemm tikber izjed titghallem imbaghad hux biex ma traqax ghalihom. U ghalhekk ikollok il-gurnalisti mbaghad li

hafna drabi jghidulek isma' jien qed inkellem it-tali politiku; hu qalli hekk, imbaghad gie li niddiskituha bejnietna biex tara x' inhuma l-iskopijiet tal-politiku. Jekk jipprovax jizvijjak ehe graw dawn il-kazijiet. Graw nahseb ma' kull media house f' Malta. Ovvjament jekk kienx attentat jew harigx fil-pubbliku it's a for discussion

Imhalled J Said Pullicino :

Fil-konfront ta' l-assassinju ta' Caruana Galizia u l- .. kellkom ix haga simili mi n-naha taghkom?

Imhalled A Lofaro :

Kien hemm xi narrattiva jew xi spin illi nghatat?

Ix-Xhud :

Fuq meta inqatlet Daphne ?

Imhalled A Lofaro :

Ehe dwar il-mottiv..

Imhalled J Said Pullicino :

Li jipprova jidderigu lill-gurnalist, u jghidlu hares, ir-raguni taf ghaliex kienet? Ghax kien hemm dan, mhux dan..

Imhalled A Lofaro :

Spin..

Ix-Xhud :

Kien hemm nahseb certu attentati. Imma ma nahsibx li rnexxielhom.

Imhalled J Said Pullicino :

Pero` attentati fil-konfront ta' dan l-omicidju?

Ix-Xhud :

Fil-konfront ta' forsi min kien responsabbli.

Imhalled A Lofaro :

Il-culprit jew il-motive

Ix-Xhud :

Ta' min kien responsabbli, imma attenta kien. Jien ma nahsibx li..

Imhalled J Said Pullicino :

L-attentat importanti, ovvjament forsi mhux daqshekk specifiku inti; jekk wiehed ikun jaf minn fejn gej l-attentat, ghaliex kellna kazijiet.. opportunitajiet ohrajn lidan id-diskors ma' haddiehor. Jigifieri jekk kellkom dan it-tip ta' approach minn xi hadd fil-politika jew fl-amministrazzjoni huwa importanti li nkunu nafu min fejn gie. Jigifieri per ezempju jekk giex mill-Pulizija, jekk giex minn Kastilja, jekk giex mis-Secret Service, qed tifhem?

Ix-Xhud :

Ehe.

Imhalled J Said Pullicino :

Dik ghalina importanti

Ix-Xhud :

Le fil-kaz taghna ghadni minhiex cert; ghalhekk qed nirrispondi b' mod daqsxejn vag jekk kienx hemm attentat u x' kien inghata ezatti. Imma ma nahsibx li waqajna ghalha jekk kien hemm attentat.

Imhalled A Lofaro :

Imma kien hemm attentat? Cert?

Ix-Xhud :

Ghadni minhiex cert jekk kienx attentat. Nippreferi inkellem lil gurnalist in partikolari u nerga'.. I'll gee back to you

Imhalled J Said Pullicino :

Jekk tirrizultalek dan ghalina jista' ikun utili.

Ix-Xhud :

No problem at all.

Imhalled J Said Pullicino :

Haga ohra; kellek kemm kont ilek editur jew ikella waqt li ma kontx editur ukoll; incident fejn persuni again, frosi Security Services, forsi Pulizija, forsi xi hadd jahdem Kastilja jew x' imkien, fejn segwew gurnalista biex jipprovaw jiehd u informazzjoni fejn qieghed u ma min qieghed ...? Jigifeiri bil-kontra.

Ix-Xhud :

Le minhiex informat b' dak il- .. li segwewhom b' dak il-mod; le.

Imhalled J Said Pullicino :

You are sure? Intom kellkom relazzjoni vicina hafna ma' ICJ...?

Ix-Xhud :

Ehe. Ma' l-International Consortium of Journalist iva. Ahna prti minn Daphne Projects.

Imhalled J Said Pullicino :

Mid-Daphne Propjets. Wara li sar maghruf, li intom parti minn dan il-grupp, kellek xi .. jew il-gazzetta kellha xi reazzjoni ..

Imhalled A Lofaro :

Xi theddid, xi repercussions, jien naf?

Ix-Xhud :

Le theddid u repercussions ma kienx hemm. Anzi kien hemm ..

Imhalled A Lofaro :

Kritika?

Ix-Xhud :

...kwazi certu biza x' jista' johrog minn dawn l-investigazzjonijiet. U ovvjament kien hemm min jipproiva jehodlok minn mohhok jghidlek x' ser johrog izjed, wahda wara l-ohra, storja kbira wara l-ohra. Imma ovvjament mhux ser noqghdu ninformaw xi stejjer hiergin!

Imhalled J Said Pullicino :

Dawn affarijiet delikati jigifieri. Ghalissa daqshekk.

Imhalled A Lofaro :

Forsi jekk ghandux xi suggerimenti biex l-affarijiet jittjiebu?

Ix-Xhud :

Bhala media?

Imhalled J Said Pullicino :

Id-domanda maghmula ghax ahna ghandna fir-remit taghna qieghed ukoll fuq rakkomandazzjoni kif il-gurnalizmu jista' jigi imsahhah u hekk. Jigifieri jekk ghandek xi haga f'dak is-sens lilna tghina.

Ix-Xhud :

Nizzilt xi haga, ha nara nnizzilx nota, imma ovvjament.

Imhalled J Said Pullicino :

Anke jekk trid taghmel bil-miktub; tsita taghmel statement bil-miktub u tghaddihulna biss, on what steps could taken to..

Ix-Xhud :

Ehe.

Imhallel A Lofaro :

Biex dak li gara ma jergax jigri...

Ix-Xhud :

Le le nahseb jiena kieku jieqaf daqsxejn mill-paroli izzejjed minn hafna nies inkunu nahseb hafna f' pozizzjoni ahjar.

Imhallel A Lofaro :

Nahseb naqbel mieghek ta.

Ix-Xhud :

Paroli zejda mill-politici, ahna narawh zejda, huma jaghmlu minn kollox biex inti l-media n-nies jinjorawk, in-nies jarawk irrelevant; din il-famuza fake news li qed tisimghuha min Donald Trump u Salvini..

Imhallel A Lofaro :

Qisha minn Donald Trump hux bdiet din.

Ix-Xhud :

Jigifieri qed juzawha, u n-narrattiva qed taqbad hawn Malta u din tinkwetani hafna. Ghax din hija it's a way a saddle way of elbowing out the media but it a very affective way

Imhallel A Lofaro :

Speci lil dawk temminhomx ghax dawk ghandhom in-nuccali...jien naf?, blinkers

Ix-Xhud :

Ezattament.

Imhallel A Lofaro :

Political baies hux veru?

Ix-Xhud :

Ezatt.

Imhallel J Said Pullicino :

U jiena nahseb illi taqbel mieghi illi dna l-ahhar snin l-apprezament tal-gurnalizmu fil-pajjiz oghla u mhux naqas.

Ix-Xhud :

Skont minn min.

Imhalled J Said Pullicino :

Fis-sens illi bhala regola; qed tifhem? Ma tistax tghid li naqas. Jista' ikun naqas taht certu aspetti, imma f' dak li ghandu x jaqsam mal-prodott ta' l-informazzjoni nahseb illi fil-kaz taghkom zgur li kien hemm certa aktar attenzjoni fuq l-informazzjoni li tohorgu. Akar minn qabel hux

Imhalled A Lofaro :

Din tal-fake news nahseb li ma hijiex tghinhom lill-gurnalisti.

Ix-Xhud :

Le illum... kif ghedt l-ewwel, ghandna izjed qarreja minn qatt qabel, jigifieri ovvjament in-nies qed isegwuna. Imma in-nies qed isegwuna wkoll, u ahna qed nigu attackati minn hafna nies izjed minn qatt qabel ukoll. Jekk tmur fuq il-mieda socjali

Imhalled J Said Pullicino :

Imma daka..

Ix-Xhud :

...tibda tghid inti punching bag hu!

Imhalled J Said Pullicino :

Ifhimni, l-aggettiv irrelevanti illum sar komuni, uzat hafna; nahseb anke uzawh fil-konfront taghna dan l-ahhar jigifieri mhix xi haga...; Trid tiehdu kif jghdu bil-latin pinch of salt, ok?

Ix-Xhud :

Hekk hu

Chairman Imhalled M Mallia :

Ok. Thank you.

Din hija s-sustanza tax-xhieda ta' **Herman Grech** kif giet dettata minnu stess fil-prezenza ta' l-istess xhud.

Niddikjara li traskrivejt bl-ahjar hila tieghi x-xhieda ta' l-istess xhud.

Saviour Scicluna
Traskrittur